

SUOMEN HARVINAISET SETELIT

Päivitetty 20.8.2019

Näillä sivuilla pyrin kertomaan ja saamaan selville ajankohtaista tietoa harvinaisten seteleiden määristä ja harvinaisuusasteesta. Olet tervetullut mukaan kokoamaan tietoja.

Erkki Borg on kirjassaan Rahan väärtilä (1980) luettellonut harvinaisia Suomen Pankin, Suomen Yhdyspankin ja Vaasan Osakepankin seteleitä kaikkiaan 2807 kappaletta. Kriteerinä harvinaiselle setelille on, että tunnettujen määrä on korkeintaan sata kappaletta. Vaikka kyseinen kriteeri ei enää päde listan kaikkien setelityyppien osalta, niin olen jatkanut tietojen keruuta enkä ole poistanut kyseistä tyyppiä listalta. Listan muutamissa setelityypeissä on variantteja, esimerkiksi vesileima, painopaikka, väri tai laattanumero, joiden osalta kriteeri voi vielä täytyä vaikka koko setelityypin osalta se ei enää täyty.

Suomen Pankki julkaisi 2.7.2012 lopulliset tiedot lunastamatta jääneistä seteleistä. Tiedoista näkee, että 5000 mk 1945 Litt.A-seteleitä jäi palauttamatta pankkiin 14845 kappaletta. Tämän setelin kohdalla ei enää voida miltään osalta puhua harvinaisuudesta, sillä kaksikirjaimisiakin on täytynyt säilyä noin 1000 kappaletta. Todennäköisesti kaksikirjaimisia on jonkin verran enemmänkin, sillä viimeksi liikkeeseen laskettua setelistä säilyy keskimääräistä enemmän. 5000 mk 1945 Litt.A -määrää en enää ole laskenut harvinaisten setelien määriin, vaikka numerot ovat vielä listalla. Lisäksi olen ottanut vertailun vuoksi mukaan 10.000 mk 1955, josta olen kerännyt tietoja yhdeksän vuotta. Suomen Pankin mukaan seteliä jäi palauttamatta 13358 kappaletta eli sitä on säilynyt hieman vähemmän kuin 5000 mk 1945 Litt.A.

Vuoden 1980 jälkeen kirjallisuudesta, huutokauppaluetteloista, kauppiailta ja keräilijöiltä on saatu tietoja kaikkiaan 8869 setelistä, joten nykyään tunnetaan kaikkiaan 11676 harvinaista seteliä, nelinkertainen määrä Rahan väärtilä verrattuna. Alempana oleva lista sisältää 10927 seteliä mukaan lukien setelin 5000 mk 1945 lukumäärän, harvinaisia seteleitä niistä on 10230. Listalle on otettu kaikki setelit, joista on saatu tietoja Rahan väärtilän ilmestymisen jälkeen. Listalla on siksi 1468 samaa sarjanumeroa kuin Rahan väärtilässä ja listalta puuttuu 1446 Rahan väärtilässä mainittua sarjanumeroa. Lista ei siis sisällä kaikkia tunnettuja sarjanumeroita, vaan loput 1446 numeroa on katsottava Borgin kirjasta.

Elokuun 2018 jälkeen listalle on saatu 392 sarjanumeroa, saman verran kuin vuotta aiemminkin. Seteleistä noin kolmannes on poimittu huutokaupoista. Loput on saatu keräilijöiltä, kauppiailta ja nettihuutokaupoista lähinnä huutonelistä ja Traderasta. Listan uusista numeroista suuri osa on saatu kauppiailta ja haluan esittää kiitokset heille myönteisestä suhtautumisesta hankkeeseen. Haluan mainita erityisesti Santeri Saukkosen, Hannu Lehtolan, Arvo Leppäsen ja Pentti Virolaisen, joiden myyntikansioita olen vapaasti saanut kuvata ja kerätä niistä tietoja messuilla, vaikka se on hieman häirinnyt heidän myyntitoimintaansa. Kolmella kauppiaalla, Matti Hännisellä, Timo Mäkisellä ja Jani Nuoralalla on hyvät nettisivut ja tietojen keruu on tapahtunut pääosin sieltä. Tosin heidänkin kohdalla olen kerännyt tietoja myös kansioista, sillä kaikki kohteet eivät koskaan päädy nettisivuille. Valitettavasti Matti Hännisen toiminta on jäänyt parina viime vuotena vähäiseksi. Kaikkien kohdalla osa jää kirjaamatta, koska vaikeat setelit, joiden hinta on kohdallaan, päätyvät nopeasti keräilijöille.

Kun vanhat huutokauppaluettelot ja kirjallisuus on muutamaa luetteloa lukuun ottamatta käyty läpi, niin listalle ei saada uusia numeroita entiseen tahtiin ilman keräilijöiden apua. Jatkossa realistinen lisäys on noin 300 seteliä vuodessa.

Harvinaiset setelit (pdf) Listan tilanne 31.7.2019

Uusien numeroiden määrä vuosina 2009-2018 pdf, tilanne 31.7.2019

Suuria rahahuutokauppoja järjestävät nykyään vain SNY ja Holmasto. Ekman lopetti vuonna 2014. Myös HNY on vähentänyt huutokauppojen järjestämistä, viime vuosina huutokauppoja on ollut keskimäärin kerran vuodessa. Uusin toimija on HTO huutokaupat, mutta sen setelitarjonta on ollut pääosin tuttua Rahakauppa Nuoralan sivuilta. Tosin viime vuosina huutokauppatoiminta on monipuolistunut ja sieltäkin löytyy jo uusia numeroita listalle.

Olen kerännyt tietoja 16 vuotta ja keskimäärin suurissa huutokaupoissa on ollut tarjolla noin 250 harvinaista seteliä vuosittain. Taulukossa on omana sarakkeena arvio säilyneistä määristä. Yksittäisen setelityypin arvioitu määrä on pääsääntöisesti saatu kertomalla tunnettu määrä viidellä ja pyöristetty luku lähimpään kymmeneen, viiteenkymmeneen tai sataan. Kannattaa ottaa huomioon, että jossain seteleissä on paljon lähekkäisiä numeroita ja saattaa olla, että koko nippu on säilynyt. Niissä tapauksissa arvio voi heittää paljonkin. Kerrointa viisi käyttämällä saadaan säilyneiden määräksi reilut 55.000 seteliä. Listoilla on siis viidesosa säilyneistä seteleistä. Kerroin viisi on oma arvioni ja perustuu pitkäaikaiseen tietojen keruuseen. Pientä tukea kertoimelle olen saanut Antti Heinosen kirjoista Sodan ja rauhan rahat, Suomen erikoinen setelihistoria 1917-1945 ja Ruplista markkoihin, Suomen suuriruhtinaskunnan setelit 1812-1898. Niistä löytyy uutta tietoa palauttamatta jääneistä seteleistä. Mainitsen tässä kirjassa esitetyn määrän setelille 5000 mk 1939. Palauttamatta jäi 3036 seteliä. Kun listallani on tiedot 360 setelistä, niin se merkitsee, että em. luku on kerrottava luvulla 8,43, jotta päästään palauttamatta jääneeseen määrään.

Vanhemmista seteleistä mainitsen 50 mk 1884, jota jäi palauttamatta 935 seteliä. Listallani on 144 seteliä, joka on kerrottava luvulla 6,49, jotta päästään palauttamatta jääneeseen määrään. Muut listalla olevat ovat paria setelityyppiä lukuun ottamatta harvinaisempia kuin 5000 mk 1939, joten niille voi perustellusti käyttää pienempää kerrointa kuin yhdeksän. Saattaa olla, että säilyneiden määrä jää vieläkin alakanttiin ja jatkossa on ehkä syytä käyttää suurempaakin kerrointa kuin viisi arvioitaessa säilyneiden määriä. Taulukossa on maininta, että 5000 mk 1945 ja 10.000 mk 1955 setelien osalta olen saanut kirjatuksi 4,7-5,3 % palauttamatta jääneistä seteleistä. Se merkitsee, että tunnetut määrät pitää kertoa luvulla 19-21. Sitä voi pitää ehdottomana ylärajana, ehkä järkevä kerroin harvinaisempien setelien kohdalla on edellä esitetystä syystä jossain viiden ja kymmenen välillä.

Käytin aiemmin kerrointa kolme, koska huutokaupoissa esiintyvistä seteleistä kolmannes on ollut ennestään tunnettuja. Tämä suhde on säilynyt samana jo useamman vuoden, vaikka sen pitäisi hiljalleen nousta. Kun nousua ei ole tapahtunut, niin harvinaisia seteleitä täytyy olla arvioimaani enemmän. Koska osa seteleistä on tarjolla useampaankin kertaan muutaman vuoden sisällä, niin tunnettujen osuus huutokaupoissa ei anna oikeaa kuvaa todellisuudesta. Tarkemman arvion saamiseksi pitäisi jättää pois ainakin ne huutokaupat, joissa tunnettujen setelien osuus ylittää 50%. Korkea tunnettujen setelien osuus johtuu siitä, että niissä myydään tunnettu kokoelma. Pienissä kerhohuutokaupoissa ja huutonetissä myydään paljon samana vuonna tai vuosi pari aiemmin tutuksi tulleita seteleitä. Näin tapahtuu ainakin peruskuntoisille SNY:n ja Holmaston huutokaupoista ostetuille seteleille. Huutonetissä niistä saadaan parempi hinta, asialla ovat kauppiaiden lisäksi myös keräilijät, jotka rahoittavat näin omaa keräilyharrastustaan.

Vuosi 2008 on viimeinen vuosi, jolloin vanhaa kirjallisuutta oli käymättä läpi ja uusia numeroita löytyi listalle peräti 869. Seuraavana vuonna uusien numeroiden määrä laski 544 seteliin ja sen jälkeen määrä on jatkanut edelleen laskuaan paria vuotta lukuun ottamatta. Kuitenkin useaa tyyppiä löytyy vuosittain edelleen sama määrä kuin vuonna 2009. Viime vuonna uusia numeroita tuli listalle 392 kpl, mikä on varsin lähellä vuosien 2010-2019 keskiarvoa 406 kpl. Vuosina 2016-2018 tuli myyntiin runsaasti ennestään tuntemattomia seteleitä. Ilmeisesti vanhoja 1970-1990 -luvuilla kerättyjä kokoelmia tuli myyntiin keräilijän kuoltua.

Olen lisännyt uuden taulukon, joka sisältää kunkin tyyppin uusien setelien määrät vuosina 2010-2019. Tuo kymmenen vuoden tilasto antaa hyvän kuvan vaikeista seteleistä. Jos määrä jää alle kymmenen, niin kyseessä on harvinaisuus. Läheskään kaikkia setelityyppejä ei löydy vuosittain, harvinaisia löytyy 1-4 kpl vuosikymmenessä, osaa ei enää sitäkään. Sen sijaan melko tavalliset 5 mk 1886 ja 100 mk 1898 käyvät suosioista omaa kisaansa, edellistä on löytynyt 239 kpl, jälkimmäistä 268 kpl. 100 mk 1898 on löytynyt puolet viimeisen kymmenen vuoden aikana, vuosittainen lisäys on 5,0-7,3%.

Toivon, että Numismaatikkoliittoon kuuluvien kerhojen jäsenet ja muutkin keräilijät osallistuvat tietojen keruuseen nykyistä innokkaammin. Listalle on keräilijöiden avulla mahdollista saada ainakin 15.000 seteliä, loput ovat niin hajallaan, että tietojen keruu vie vuosikymmeniä. Mikäli Rahan väärtissä mainituista seteleistä saadaan kattavammin tietoja, niin yhdistetty taulukko on mahdollista laittaa nettiin lähivuosina. Yksi lista palvelisi keräilijöitä paremmin kuin nykytilanne, kun pitää katsoa numeroita kahdesta lähteestä. Nyt Borgin Rahan väärtissä mainituista numeroista on löytynyt lähes puolet.

Otan uusia sarjanumeroita vastaan niin kerhon sähköpostiosoitteen info(at)oulunnumismaatikot.fi kautta kuin suoraan harvinaiset setelit –taulukon lopussa oleviin osoitteisiin. Mikäli haluat osallistua luettelon kokoamiseen, niin ilmoita seteleiden tiedot mahdollisimman täydellisenä. Luotettavuuden vuoksi setelistä tarvitaan:

1. nimellisarvo ja vuosi
2. sarjanumero
3. allekirjoittajat
4. kuntoluokka
5. missä tavattu
6. digikameran tai skannerin kuva on verraton todiste rahan olemassaolosta

Myös pelkän kuvan voi lähettää, siitä on helppo poimia tarvittavat tiedot. Kohtien 3-5 tietoja ei julkaista netissä eikä kuvia missään.

Päivitän luetteloa pääsääntöisesti kerran vuodessa, joten älä hätäile, vaikka ilmoittamasi tiedot eivät heti tulekaan numismaatikoiden käyttöön. Sarjanumeroiden ilmoittajan henkilötiedot jäävät vain luettelontekijän tietoon. Halutessasi voit lähettää tietoja nimettömänäkin.

Muutaman vuoden ajan olen kerännyt tietoja myös suuriruhtinaskunnan ajan kopeekka- ja ruplaseteleistä vuosilta 1812-1862. Listalla on tällä hetkellä noin 1000 seteliä. Tarkoitus on aikanaan laittaa nettiin vastaava lista tunnetuista numeroista.

Kolmantena selvittelyn kohteena ovat muut harvinaiset vuonna 1955 tai myöhemmin tehdyt setelit sarjanumeroineen. Näitä ovat mm. korvaavat setelit, kuten tähtirahat, X99-sarjat, I-sarjat (5 mk 1963 Litt.B, 10 mk 1980, 50 mk 1977, 100 mk 1976 ja 500 mk 1975), 5 mk 1963 Litt.A T-sarja ja 10 mk 1963 Litt.A AÖ-sarja.

Neljäntenä ja laajimpana hankkeena ovat Suomessa käytettyjen seteleiden allekirjoitustiedot numeroväleineen. Kaikkiin lisähankkeisiin tarvitaan vielä runsaasti tietoja ja kuvia, joita voi lähettää listan lopussa oleviin osoitteisiin.

Auvo Tirkkonen

info@oulunnumismaatikot.fi